

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 10

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 10 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарқанд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Телеграм канал:

https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

- Фарманова Гулнара Комилевна*
МЕТОДЫ АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ НА ТЕРРИТОРИИ САМАРКАНДСКОГО
СОГДА В КОНЦЕ XIX – НАЧАЛЕ XX ВЕКА 9-18
- Саидбобоева Гулзора Нематжоновна*
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ АРХИВИ ҲУЖЖАТЛАРИДА ГИДРОЭЛЕКТР СТАНЦИЯЛАРИНИНГ
ҚУРИЛИШИГА ДОИР МАЪЛУМОТЛАР (XX АСР 20-ЙИЛЛАРИ ОХИРИ-30-ЙИЛЛАР
БОШИ) 19-26
- Ахмедов Шахзод Фарход ўғли*
МУСТАҚИЛЛИККА ЭРИШИШ АРАФАСИДА ЎЗБЕКИСТОНДА ЧОРВАЧИЛИКНИНГ
УМУМИЙ ҲОЛАТИ ВА МАВЖУД МУАММОЛАРИ 27-34
- Mirsoatova Sayyora Turg'unovna*
MARKAZIY FARG'ONA NEOLIT JAMOALARI MADANIYATI HAQIDA MULOHAZALAR 35-39
- Янгибоева Дилноза Ўктамовна*
МУҲАММАД ШАРИФЖОН МАХДУМ САДРИ ЗИЁНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ
ФАОЛИЯТИ 40-48
- Маҳмудов Эркинжон Асқаралиевич*
АРАБЛАР ТОМОНДАН ФАРФОНАНИНГ ЗАБТ ЭТИЛИШИ ҲАҚИДАГИ МАЪЛУМОТЛАР ВА
УЛАРНИНГ ТАҲЛИЛИ 49-53
- Yoriqulov Nasibulla Xoliyorovich*
O'ZBEKISTON HUDUDIGA G'ARB ME'MORCHILIK AN'ANALARINING KIRIB KELISHI 54-58
- Ergasheva Bahridil G'olibjonovna*
IJTIMOIY TARMOQLARDAGI REKLAMALARNING IJTIMOIY-MA'NAVIY HAYOTGA TA'SIRIGA
DOIR MULOHAZALAR (ETNOSOTSILOGIK TAHLIL) 59-65
- Абдухамидов Исломбек Абдухалим ўғли*
МЕҲНАТ МИГРАЦИЯСИНИ ЎРГАНИШДА ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ ЁНДАШУВЛАР 66-74
- Boltayeva Moxichehra Jamshid qizi*
XORIJIIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH BO'YICHA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR VA
ERISHILGAN KO'RSATKICHLAR (JIZZAX VILOYATI MISOLIDA) 75-80
- Кандахаров Анваржон Хасанович, Бабаярова Шахноза Шухратовна*
БУХОРО ХОНЛИГИДА АБДУЛЛАХОН II ДАВРИНИНГ ҚУРИЛИШ ИНШООТЛАРИ
ТАРИХИГА БИР НАЗАР 81-86

8.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

- Boltayev Nurali Shiramatovich*
AGRAR OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING
BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 87-93

<i>Дустова Мухайё Худайбердиевна</i> РОСТ, УСТОЙЧИВОСТЬ, ДОХОДНОСТЬ: ЭКОНОМЕТРИКА ФИНАНСОВЫХ ПОТОКОВ НА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ	94-102
<i>Ravshanov Malik Naimovich</i> METHODOLOGY FOR DETERMINING THE NEED FOR ECONOMIC RESOURCES OF THE ROAD TRANSPORT COMPLEX.....	103-108
<i>Xushmuradov Oman Namozovich</i> TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI	109-115
<i>Raximjonov Kamronbek Ixomjon o'g'li</i> DAVLAT XARIDLARINI AMALGA OSHIRISHDA KORRUPSIYANI OLDINI OLISH	116-121
09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна</i> АКАДЕМИК ИБРОҶИМ МЎМИНОВ ИЛМИЙ ЖАСОРАТИНИНГ ЯНГИ ҚИРРАСИ	122-128
<i>Talabov Baxriddin Alijanovich</i> KONSTITUTIONIZM DEMOKRATIK RIVOJLANISHNING ASOSI SIFATIDA	129-134
<i>Tajibaev Muxiddin Abdurashidovich</i> JAMIYAT HAYOTIDA SINERGETIK DUNYOQARASH PARADIGMASINI TADQIQ QILISHNING ANAMIYATI	135-140
<i>Солиев Икромжон Комилжонович</i> РАҚАМЛИ ДУНЁДА ИНСОН ҚАДРИ МУАММОСИ: ИЛМИЙ-ФАЛСАФИЙ ТАЛҚИН	141-147
<i>То'хтайев Hakim Primovich</i> TASAVVUF TA'LIMOTLARIDA QADRIYATLAR TRANSFORMATSIYASINING NAMOYON VO'LISH XUSUSIYATLARI	148-153
<i>Уразалиева Гулшада</i> СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ КАТЕГОРИИ «ГЕНДЕР» В СИСТЕМЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ	154-160
<i>Гуламова Мавжуда Ташпулатовна</i> ИЖТИМОЙ АХЛОҚ МЕЗОНЛАРИНИ ЎРГАНИЩДА КУМУШХОНАВИЙ ВАСИЯТНОМАЛАРИНИНГ ЎРНИ	161-167
<i>Xoliqov Lazizjon Maxmud o'g'li</i> GLOBAL O'ZGARISHLAR SHAROITIDA O'ZBEKISTONNING IJTIMOIIY-DUNYOVIY DAVLAT SIFATIDAGI MAQOMI (IJTIMOIIY-FALSAFIY TAHLIL)	168-172
<i>Quvonov Sardor Zokirovich</i> MA'NAVIY TARBIYANI SHAKLLANTIRISHDA "MANOQIBI SHAYX XUDOYDOD VALIY" ASARINING ANAMIYATI	173-178
10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	

<i>Халметова Меҳрибону Гайратжонова</i> ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДЕТСКОЙ ЛЕКСИКИ В НЕМЕЦКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ	179-186
<i>Abdijabbor Amanov</i> MURAKKAB SINTAKTIK BUTUNLIKNING MATNNING KATTA BIRLIGI SIFATIDA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	187-193
<i>Umarova Xurshida Zikiryoixonovna</i> AQSH ADABIYOTIDA PSIXOLOGIK ROMAN TADRIJI	194-201
<i>Odinayev Bekqul Imamqulovich</i> LISONIY SHAXS: TA'RIF, TAHLIL, TALQIN	202-210
<i>Jaloliddin Jo'rayev, Jamoliddin Jo'rayev</i> "DEVONI LUG'ATIT-TURK" VA "GULSHAN UL-ASROR"DAGI QADIMGI TURKIY SO'ZLAR QIYOSI	211-217
<i>Saidov Akmal Azimovich</i> "TARJIMA NAZARIYASI VA AMALIYOTI" YO'NALISHIDA TAHSIL OLAYOTGAN TALABALARDA MADANIYATLARARO MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH	218-224
12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Qosimov Botirjon Ma'rufjon o'g'li</i> SUDYALAR OLIY KENGASHINI SUDYALARNING CHINAKAM HAMJAMIYATI ORGANIGA AYLANTIRISHNING KONSTITUTSIYAVIY MASALALARI	225-231
<i>Жўраев Дилмурот Мухторович</i> МАЪМУРИЙ ВА ОММАВИЙ ҲУҚУҚИЙ МУНОСАБАТЛАРДАН КЕЛИБ ЧИҚАДИГАН НИЗОЛАРНИ СУДДА ҲАЛ ЭТИШДА КЕЛИШУВ ТАРТИБ-ТАОМИЛЛАРИНИ ҚЎЛЛАШГА ТАЪСИР ҚИЛУВЧИ АЙРИМ МАСАЛАЛАР	232-240
<i>Эшонхонов Камолхон Маматхонович</i> БАНД СОЛИНГАН МУЛКНИ ҚОНУНГА ХИЛОФ РАВИШДА ТАСАРРУФ ЭТИШ ЖИНОЯТИНИ КВАЛИФИКАЦИЯ ҚИЛИШДАГИ АЙРИМ МАСАЛАЛАР.....	241-246
<i>Бўриев Одил Қобилович</i> КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШ – ИНСОН ҚАДРИНИ ЮКСАЛТИРИШ МЕЗОНИДИР	247-253
13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Umarzoda Shohruh Azamat o'g'li</i> "ALGORITMIK TILLAR VA DASTURLASH ASOSLARI" FANI MAZMUNI VA O'QITISHNING MAVJUD HOLATI	254-259
<i>Эргашева Гули Исмоил кизи, Инамова Гуллола</i> ЗНАЧИМОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ ФОНЕТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРОЦЕССЕ КОММУНИКАЦИИ.....	260-265

<i>Bobomurotov Sirojiddin Mengziyo o'g'li</i> BOSHLANG'ICH SINFLARDA TABIIY FANLARNI VARIANTIV TUSHUNCHALAR ASOSIDA O'QITISHDA SHARQ MUTAFAKKIRLARINING O'RNI	266-271
<i>Xudoyberdiyev G'iyosiddin Baxtiyor o'g'li</i> BOSHLANG'ICH SINFLARDA SOG'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK JIHATLARI	272-277
<i>Ботиров Азизбек</i> РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ: АНАЛИЗ И ПЕРСПЕКТИВЫ	278-283
<i>Эшбеков Сардор Журакулович</i> ЁШЛАРНИ ҲАРБИЙ ВАТАНПАРВАРЛИК РУҲИДА ТАРБИЯЛАШ ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШИНИГ МУҲИМ ОМИЛИ	284-288
<i>Abdullaeva Feruza Suyunovna</i> KASBIY TERMINOLOGIYANI O'RGATISHDA INTERAKTIV TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	289-293
<i>Ortiqov Oybek Rustamovich</i> OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLARNING TASHKIL ETILISHI.....	294-298
<i>Erhanova Nasiba Absayitovna</i> MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARINING "TIL VA NUTQ" MARKAZIDA INNOVATSION FAOLIYAT OLIB BORISH	299-303
<i>Robiya Mannopova</i> INNOVATIVE COMPETENCY AS A CORE COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS.....	304-308
<i>Qodirov Olim Odilovich</i> REFLEKSIV YONDASHUV, UNING MOHIYATI VA KONSEPTUAL ASOSLARI.....	309-314
<i>Xaydarova Mahliyo Xabibullayevna</i> TARBIYA FANINI O'QITISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	315-322
<i>Xasanova Gulsanam Xusanovna</i> IJTIMOIY-MADANIY FAOLIYATDA MAGISTRATURA TALABALARINING TASHKILIY- BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI	323-328

10.00.00-Филология фанлари

Saidov Akmal Azimovich

Buxoro davlat universiteti "Ingliz adabiyotshunosligi
va tarjimashunoslik" kafedrasini o'qituvchisi

**"TARJIMA NAZARIYASI VA AMALIYOTI" YO'NALISHIDA TAHSIL OLAYOTGAN
TALABALARDA MADANIYATLARARO MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH**

Annotatsiya. Chet tillarini o'rganish nafaqat biz odamlar o'rtasidagi umumiylikni tushunishga yordam beradi, balki nafaqat bizning tillarimiz, balki bilimlarni qurish va tashkil etish uslublarimiz va boshqalarning xilma-xilligini tushunishga yordam beradi. Ushbu tadqiqot madaniyatlararo kompetentsiyani shakllantirishni hisobga olgan holda "tarjima nazariyasi va amaliyoti" mutaxassisligi bo'yicha talabalarni o'qitishda yangi yondashuvni izlash zarurligini ta'kidlaydi. Ijtimoiy munosabatlarni va boshqa madaniyatlarning qanday ishlashini tushunish muvaffaqiyatli muloqot va tarjimonning asosiy vazifasini bajarish uchun asosdir.

Kalit so'zlar: Tilshunoslik, tarjima nazariyasi, talabalar, madaniyatlararo muloqot, malaka, tarjimon, muloqot.

Саидов Акмал Азимович

Преподаватель кафедры «Английское литературоведение и переводоведение» Бухарского государственного университета

**РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ У СТУДЕНТОВ,
ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО НАПРАВЛЕНИЮ «ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПЕРЕВОДА»**

Аннотация. Изучение иностранных языков может не только помочь нам понять, что общего между нами, людьми, но также помогает нам понять разнообразие, которое лежит в основе не только наших языков, но и наших способов построения и организации знаний, а также многих разных реальностей. В настоящем исследовании подчеркивается необходимость поиска нового подхода к обучению студентов специальности «Теория и практика перевода» с учетом формирования межкультурной компетентности. Понимание социальных отношений и того, как работают другие культуры, является основой успешной коммуникации и выполнения основной задачи переводчика.

Ключевые слова: Языкознание, теория перевода, студенты, межкультурная коммуникация, компетентность, переводчик, общение.

Saidov Akmal Azimovich

Lecturer at the Department of English Literary and
Translation Studies, Bukhara State University

**DEVELOPMENT OF INTERCULTURAL COMMUNICATION SKILLS IN STUDENTS STUDYING
THEORY AND PRACTICE OF TRANSLATION**

Abstract. Learning foreign languages can not only help us understand what we humans have in common, but it also helps us understand the diversity that underlies not only our languages, but also our ways of constructing and organizing knowledge, as well as many different realities. This study emphasizes the need to find

a new approach to teaching students in the specialty "Theory and Practice of Translation", taking into account the formation of intercultural competence. Understanding social relationships and how other cultures work is the basis for successful communication and the primary task of a translator.

Key words: Linguistics, translation theory, students, intercultural communication, competence, translator, communication.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I10Y2023N31>

Kirish. Tilshunoslik va tarjima nazariyasi sohasidagi an'anaviy g'oyalar va umumlashtirilgan amaliy tadqiqot natijalarini qayta ko'rib chiqish zarurati zamonaviy muloqot nazariyasining eng muhim vazifalaridan biridir. Integratsiya va muloqot tobora o'sib borayotgan bugungi kunda turli shakl va mazmundagi fikrlash madaniyati, qadriyatlar va xulq-atvorni namoyon etuvchi odamlarning o'zaro tushunishi masalasi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Madaniyatlararo muloqotning muvaffaqiyati yoki muvaffaqiyatsizligi masalasi, turli madaniyat vakillari bilan aloqa qilishda u bilan bog'liq bo'lgan ba'zi ma'no va mohiyatning yo'qolishi tarjimaning nazariy va amaliy muammosi sifatida namoyon bo'ladi. Kommunikativ jarayonni optimallashtirishga, uning samaradorligini oshirish, tilning grammatikasi va leksikasini o'zaro bog'lash bilan bog'liq bo'lgan sof tarjima masalalariga qo'shimcha ravishda, ramziy vositalar, xulq-atvor va rol modellari, turli jamoalarga xos qadriyatlar o'rtasidagi farq muammolarini hisobga olish kerak. Chunki aynan shu narsa qoida tariqasida, madaniyatlararo nizolarning sababiga aylanadi.

Chet tilini biladigan va kasbiy faoliyatning turli sohalarida o'z bilimlaridan foydalanadigan talabalarni o'qitish jarayonida tillararo va madaniyatlararo vosita hisoblangan tarjima orqali madaniyatlararo muloqot bo'yicha mutaxassislar, referent tarjimonlarning funksional va rasmiy vazifalarini lingvistik jihatdan hal qiladigan mutaxassislarni tayyorlash ustida ishlash kerak.

Tarjimashunoslikda tarjima jarayoni tarjimonning tarjima matnini (tarjimaning o'zini) yaratish harakati sifatida tushuniladi.

Tarjima jarayoni kamida ikki bosqichni o'z ichiga oladi: tarjimon tomonidan matn mazmunini tushunishi va tarjima variantini tanlashi. Ushbu bosqichlar natijasida asl matndan tarjima matniga o'tish amalga oshiriladi. Shu bilan birga, tarjimonning harakatlari ko'pincha intuitivdir, ba'zida tarjimon u yoki bu variantni tanlashda nimaga asoslanishini bilmaydi. Biroq, bunday tanlov butunlay tasodifiy yoki o'zboshimchalik bilan amalga oshiriladi, degani emas. Bu asosan manba tili va tarjima tili asosida matn tuzish usullarining nisbati bilan belgilanadi. Tarjima nazariyasi matnning asl nusxasidan tarjima matniga o'tish qanday sodir bo'lishini, tarjimonning harakatlari asosida qanday qonuniyatlar yotishini aniqlashga harakat qiladi.

Tarjimon nutq muloqotining murakkab turi ishtirokchisi sifatida bir vaqtning o'zida bir nechta kommunikativ funksiyalarni bajaradi. Birinchidan, u manba tilida nutq aloqasi jarayonida ishtirok etadi, asl matn retseptori vazifasini bajaradi; ikkinchidan, u tarjima tilida matn yaratuvchisi vazifasini bajaradi; uchinchidan, u tarjima matnini, ya'ni funksional, semantik va tarkibiy jihatdan asl matnning o'rnini bosadigan to'liq matnni yaratadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Ekvivalent birliklar va potensial ekvivalent fikrlarni to'g'ri baholash, tanlash va ulardan foydalanish tarjimonning bilimlari, ko'nikmalari va ijodiy qobiliyatlariga, til va ekstralingvistik omillar majmuasini hisobga olish va taqqoslash qobiliyatiga bog'liq. V.N.Komissarovning ta'kidlashicha, tarjima jarayonida tarjimon ekvivalent

birliklar tizimining zarur elementlarini topish va ulardan to'g'ri foydalanishdek murakkab muammoni hal qiladi. Bu ekvivalent elementlar asosida ikki tilda kommunikativ-ekvivalent fikrlar yaratiladi.

Dunyoni o'z madaniyati orqali idrok etishning o'ziga xos xususiyatlari madaniyatlarni taqqoslashda, ularni qiyosiy o'rganishda to'liq ochib beriladi. S.G.Ter-Minasova ta'kidlashicha, "...madaniyatlar o'rtasidagi to'siq faqat o'z madaniyatimiz undan farq qiladigan begona madaniyat bilan to'qnashganda (yoki taqqoslanganda) aniq bo'ladi. O'z madaniyatimiz doirasida dunyo, turmush tarzi, mentaliteti va boshqalar haqida yagona maqbul madaniyat sifatidagi kuchli illyuziya yaratiladi.

Rossiyada madaniyatlararo muloqot nazariyasi shakllanishi jarayonini boshdan kechirmoqda. Madaniyatlararo muloqot muammolarini hal qilish uchun turli fan olimlarining sa'y-harakatlarini birlashtirish zarur bo'lganligi sababli, madaniyatlararo muloqot ilgari o'z fanlari chegaralarini himoya qilishga moyil bo'lgan tadqiqotchilarni bir-birlarini tinglashga majbur qiladi, bu esa, O.A.Leontovichning fikriga ko'ra, madaniyatlararo muloqotning eng katta yutug'idir. Boshqa tomondan, madaniyatlararo muloqot nazariyasining hozirgi holati eklektizm va xilma-xillik, tadqiqotda umumiy uslubiy asoslarning yo'qligi, yagona konseptual yondashuvlar bilan tavsiflanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada matn mazmunini bir tildan boshqasiga yozma ravishda o'tkazishni nazarda tutadigan yozma tarjima (translation) va matn mazmunini bir tildan boshqasiga og'zaki yoki ishora shaklida (imo-ishora tilida) o'tkazishdan iborat bo'lgan og'zaki tarjima (interpreting) o'rtasida sezilarli farqlar mavjud. Tarjimashunoslik tarjima jarayonining qanday borishini ko'rib chiqishiga asoslanib, og'zaki tarjima yozma tarjimaning kichik turi degan xulosaga kelishimiz mumkin. Shunga qaramay, amalda bu turlarning har biri o'ziga xos yondashuvga ega.

Tahlil va natijalar. Yozma va og'zaki tarjimalar, shuningdek, tillararo muloqot ishtirokchilari bilan kechadigan aloqaning tabiati bilan farq qiladi. Qoida tariqasida, yozma tarjimada tarjima jarayoni "kabinet sharoitida" davom etadi, tarjimonda kommunikantlar bilan to'g'ridan-to'g'ri yoki teskari aloqa qilish imkoniyati bo'lmaydi. Tarjimonning matn asl nusxaning muallifi va tarjimaning adresatlari bilan tanishishi tarjima jarayoni doirasidan tashqarida amalga oshiriladi.

Og'zaki tarjimada tarjimon kommunikantlar bilan to'g'ridan-to'g'ri nutq (va ba'zan shaxsiy) aloqasi vositasida, ko'pincha tillararo muloqotning bir yoki ikkala ishtirokchisi bilan teskari aloqa bo'lishi mumkin bo'lgan sharoitlarda ishlaydi. U og'zaki nutqni to'g'riligi, tezligi, talaffuz xususiyatlari yoki so'zlovchining nutq uslubidan qat'i nazar, nutqni idrok etishga, so'zlovchi va tinglovchilar o'rtasida o'zaro tushunishni ta'minlashga majbur. Asl matnni yaratishda tarjimon muloqot muhitini hisobga olishi, mavzuni bilish, suhbatning maqsadi va muhokamaning oldingi bosqichlari, ishtirokchilar bilan shaxsiy tanishish, muhokama qilinyotgan masalani tushunish, ularga tanish bo'lgan dalillar va iboralar asosida yo'qolgan ma'lumotlarni to'ldirish qobiliyati og'zaki tarjima bilan bog'liq qiyinchiliklarni yengishga yordam beradi. Agar so'zlovchi bilan teskari aloqa mavjud bo'lsa, ba'zida qayta savol berish, bildirilgan fikrni aniqlashtirish, notanish atamaning ma'nosini aniqlash mumkin bo'ladi. Agar tinglovchilar bilan teskari aloqa mavjud bo'lsa, ularning reaksiyasini va tarjimaning tushunarligini kuzatish, tarjimonning, ba'zan esa so'zlovchining nutq tezligini tartibga solish

mumkin Tarjimonning kommunikantlar bilan shaxsiy aloqasi orqali u imo-ishoralar, ko'rgazma va qo'shimcha tushuntirishlarni ishga solish mumkin.

Bunday hollarda tarjima ko'pincha adaptiv transkodlash elementlari bilan to'ldiriladi va ba'zida tarjimon muloqotning qo'shimcha ishtirokchisi sifatida namoyon bo'ladi, savollarga javob beradi va bir yoki ikkala kommunikantning iltimoslarini bajaradi.

Tarjima jarayonini optimallashtiradigan muhim omillardan biri-bu tarjimon uchun madaniyatlararo muloqot asoslarini bilishdir. Umuman olganda madaniyatlararo muloqot o'ziga xos madaniyatlar ta'sirining maxsus shakli sifatida belgilanadi. Ushbu yondashuv bilan u nafaqat millatlararo muloqotni, balki madaniyatning har xil turlari o'rtasidagi aloqani ham anglatadi [2]. Tor ma'noda, bu atama turli milliy madaniyatlarga mansub kommunikativ jarayonning ikki ishtirokchisi o'rtasida yetarli darajada o'zaro tushunishga erishishni anglatadi.

Haqiqatni anglash va atrof-muhit bilan o'zaro munosabat jarayonida insonning dunyoga munosabati namoyon bo'ladi, bu munosabat mazmun kasb etadi. Mazmun har qanday hodisani, har qanday obyektini inson bilan bog'laydi: agar biror narsa mazmunsiz bo'lsa, u inson uchun mavjud bo'lishni to'xtatadi. Shunday qilib, mazmun –inson mavjudligining mohiyati, insonning dunyo va o'zi bilan munosabatlarida vositachi bo'lish vazifasi bilan bog'liqlikdir.

Madaniyatlararo muloqot nazariyasini o'rganish filologiya, tarix, madaniyatshunoslik kabi mutaxassisliklarning o'quv dasturlariga kiritilgan. Mutaxassisliklardagi farqlarga qaramay, ular uchun umumiy asos-madaniy muloqot muammosi bo'lib, unda o'z madaniyati, urf-odatlar va ona tiliga bo'lgan muhabbat boshqa tillar va madaniyatlarga nisbatan bag'rikenglik va hurmat bilan uyg'unlashtiriladi.

Ko'pgina lingvistik oliy o'quv yurtlari chet tillarini o'qitish jarayonida madaniyatlararo muloqot nazariyasi tamoyillaridan keng foydalanadilar. Biroq, hozirgi vaqtda tizimli yondashuvni qo'llash zarurati paydo bo'ldi, ya'ni fan va fanlararo darajadagi madaniyatlararo muloqotni o'zlashtirish bo'yicha mutaxassislarni kasbiy tayyorlash bo'yicha o'quv dasturlari mazmunini o'zgartirishga, dunyo xalqlarining tili, tarixi, madaniyati, san'ati va adabiyoti bo'yicha integratsiyalashgan kurslarni yaratishga o'tish lozim. Ushbu yondashuv madaniyatlarning o'zaro kirib borishi va o'zaro boyitilishi jarayoni qanday sodir bo'lishini tushunishga imkon beradi.

Ta'limda fanlararo konsepsiyasining nazariy asosi "muloqot" va "konsept" kabi asosiy toifalarni o'z ichiga oladigan kognitiv yondashuvdan iborat.

"Muloqot" atamasining eng sodda va aniq ma'nosi so'zlashuv amaliyoti, nutq, "tildan foydalanish"dir. Ingliz tilidagi adabiyotlarda dastlab u "nutq faoliyati" yoki undan ham kengroq – "kommunikativ faoliyat" ma'nosida namoyon bo'ladi. Shu sababli, muloqot tushunchasining kiritilishi generativ grammatikada avtonom sintaksis nazariyasiga javob hisoblanadi, shuning uchun alohida jumladan iborat materialda sintaksis semantikasini o'rganishdan voz kechildi. Agar xususiy ishlarda bu aniq sintaktik konstruksiyalardan foydalanishda kommunikativ tartibning ahamiyatini ko'rib chiqishga olib kelgan bo'lsa, nazariy jihatdan, bu tabiiy til grammatikasi asoslarini nafaqat ma'lumotni qayta ishlash yoki saqlash, balki muloqotni amalga oshirish, ya'ni "tilni amalda qo'llashni" ta'minlaydigan tizim sifatida qayta ko'rib chiqishni anglatadi.

Muloqot inson tajribasini amalda qo'llashning asosiy birligidir: "tildan foydalanish bilan bog'liq har qanday harakat, xoh u katta ahamiyatga ega asar bo'lsin, xoh dialogdagi o'tkinchi ibora, insoniyat tajribasining zarrasidir. Shu xususiyati tufayli u turli sharoitlarning noyob

kombinatsiyasini o'zida aks ettiradi" [3]. B. M. Gasparov ushbu sharoitlarga quyidagilarni kiritadi:

- muallifning kommunikativ maqsadi;
- muallif va adresat o'rtasidagi munosabatlar;
- har xil ahamiyatli, tasodifiy "holatlar";
- davrning umumiy mafkuraviy xususiyatlari va uslubiy muhit, xabar to'g'ridan-to'g'ri yoki bilvosita yo'llangan o'ziga xos muhit va o'ziga xos shaxslar;
- xabarning o'zi va u kiritilgan kommunikativ vaziyatning janr va uslub xususiyatlari;
- qaysidir sabab bilan mazkur muhitga tushib qolgan oldingi tajribalar bilan o'xshashlik.

Inson tajribasi ongli va ongsiz ravishda amalga oshiriladigan, nutqda xilma-xil ifodalanadigan hamda til birliklarining ma'nosi va ichki shakliga singib ketadigan etnik-madaniy xulq-atvor modellaridan iborat.

Madaniyatlarni taqqoslash bo'yicha ko'plab ishlar insonning dunyo haqidagi bilimlarini olishi, qayta ishlashi, saqlash va ulardan foydalanishi bilan bog'liq jarayonlarni o'rganishga qaratilgan zamonaviy kognitiv yondashuv doirasida amalga oshiriladi [4].

Kognitiv tilshunoslikda birinchi marta odam atrofdagi voqelikni til ma'lumotlari asosida qanday qabul qilishi; voqelik uning ongida qanday shaklda aks etishi; inson tabiat va o'ziga o'xshash odamlar bilan o'zaro munosabatda bo'lish tajribasini tilda qay tarzda aks etishi haqidagi savollarni o'rtaqa tashladi. Ushbu tadqiqot doirasida "dunyoning konseptual tasviri", "dunyo qiyofasi", "konseptual tizim", "milliy konseptosfera" va boshqalar kabi toifalar ishlab chiqilmoqda. Ushbu tushunchalar tildan tashqari voqelik modellarini obyektiv dunyoning subyektiv qiyofasi, asl global obraz sifatida aks ettirishda falsafiy yo'nalish bilan umumlashtirildi [4].

Haqiqiy dunyodan konsepsiyaga va undan keyin uning og'zaki ifodasiga o'tish yo'li turli xalqlar orasida farq qiladi, bu tarix, geografiya, ushbu xalqlar hayotining xususiyatlari va shunga mos ravishda ularning ijtimoiy ongi rivojlanishidagi farqlar bilan bog'liq. Ushbu farqlarni har tomonlama o'rganish milliy konsepsiyalarning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlashga va ularning asosiy ma'nolarini ajratib ko'rsatishga imkon beradi. Ushbu bilimlar madaniyatlararo muloqotni optimallashtirish, madaniyatlarning o'zaro boyitilishiga olib keladigan va o'zaro tushunishni belgilaydigan dialogni amalga oshirish uchun zarurdir.

Madaniyatlararo muloqot nafaqat mazkur til madaniyati asosida, balki milliy madaniyatni hisobga olgan holda chet tilini o'qitishni o'z ichiga oladi. Bu shuni anglatadiki, o'quv dasturlarida ona tili va rus madaniyatini o'qitishga e'tibor kuchaytirilishi kerak. Ko'p madaniyatli ta'lim dunyo sivilizatsiyalari tizimida o'z madaniyatining o'rni va rolini aniqlashga, o'z madaniyati dunyoning faqat kichik bir qismi ekanligini tushunishga imkon beradi. Bu o'zini anglash uchun dunyoni o'zgalarni tushunishga yordam beradigan ko'p madaniyatli ta'limdir.

Ta'lim jarayoniga yangi konsepsiyani kiritish quyidagilarni o'z ichiga oladi: madaniyatlararo muloqot konsepsiyasini talqin qilish bo'yicha asosiy yondashuvlarining nazariy asoslarini tayyorlashni; kasbiy ta'lim mazmunining lingvistik va umumiy madaniy tarkibiy qismlarining o'zaro bog'liqligini va ularni yetarli darajada birlashtirish yo'lini aniqlash; kasbiy kompetensiyaga erishish uchun zarur bo'lgan bilim, malaka va amaliy ko'nikmalarni shakllantirish uchun ushbu yondashuvlarni amalga oshirish; jahon madaniyati konsepsiyasi asosida xorijiy tillarni o'qitish usullarini ishlab chiqish va sinovdan o'tkazish; zamonaviy

texnologiyalardan foydalangan holda xorijiy va ona tillari sohasida bo'lajak o'qituvchilar, tarjimonlar va boshqa kasb mutaxassislarini o'qitish uchun asos sifatida dunyo madaniyati konsepsiyasiga muvofiq madaniyatlararo muloqot bo'yicha o'qitish metodologiyasini ishlab chiqish; mahalliy va orttirilgan identitetning o'zaro ta'siri tamoyillarini ishlab chiqish; o'qituvchilar va tarjimonlarni tayyorlashning madaniy jihatlarini o'quv dasturlariga integratsiya qilish; milliy ong va ijtimoiy-madaniy kontekstga kiritilgan matnlar antologiyasini yaratish; madaniyatlararo muloqot asosida jahon, Yevropa, rus madaniyatlari konseptlari lug'atlarini tayyorlash; o'qitishning zamonaviy usullari va metodikasini ishlab chiqish va ulardan foydalanish; metodikaga o'qituvchilarini o'qitish bo'yicha o'quv dasturlariga kiritish; boshqa tillar va madaniyatlarni tushunishni ta'minlaydigan asosiy tuzilmalarni shakllantirish, xorijiy tilda so'zlashuvchi shaxsning ijtimoiy-madaniy jihatlarini tushunishni ta'minlash, ijtimoiy semiotikaning turli jihatlarini o'rganish; madaniyatlararo muloqotga o'qitishning yangi jihatlarini hisobga olgan holda ta'lim dasturlari mazmunini o'zgartirish; madaniy fanlar, mamlakatshunoslik, adabiyot mazmunini qayta ko'rib chiqish, "O'rganilayotgan til dunyosi", "Madaniyatlararo muloqot muammolari" integratsiyalashgan kurslarini yaratish; zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida o'quv-uslubiy komplekslarni ishlab chiqish maqsadida chet tili madaniyati va muloqoti bo'yicha o'qitishning ijtimoiy-psixologik, psixolingvistik qonuniyatlari va lingvodidaktik sharoitlarini kompleks tadqiq etish mavzularini kengaytirish va chuqurlashtirish; universal va madaniy o'ziga xos qismlarni ajratib ko'rsatadigan yo'naltirilgan darsliklarni yaratish; madaniyatlararo o'qitishni uslubiy va ilmiy-uslubiy qo'llab-quvvatlash muammolarini ishlab chiqadigan tadqiqot guruhlarini o'rtasida axborot almashinuvini takomillashtirish; lingvokulturologik etnopedagogika asoslarini yaratish maqsadida turli mamlakatlarning madaniy xususiyatlarini o'zaro o'rganish; tilshunoslik ta'limi sohasidagi ta'lim standartlarini uyg'unlashtirish, bu talabga mamlakat ichida o'qitish joyini yoki modelini o'zgartirish, shuningdek tegishli xalqaro kasbiy ta'lim dasturlariga ulanishga imkon beradi [5].

Madaniyatlararo muloqot jarayonida tarjimonning roli bir vaqtning o'zida til hodisalarining ekvivalentlarini ularning madaniy holatini hisobga olgan holda tanlash, til imkoniyatlarini ta'minlash, kommunikativ jarayonni optimallashtirish va tomonlarning munosabatlarini uyg'unlashtirish uchun muloqot jarayonida faol ishtirok etadigan mustaqil kommunikant rolini bajarishdan iborat. Shunday qilib, tarjimon nafaqat chet tilini bilishi, balki chet tili mamlakati madaniyatini ham bilishi, turli tillarda so'zlashuvchilar dunyosining konseptual tasvirlaridagi farqlar to'g'risida tasavvurga ega bo'lishi, o'zini boshqa odamning o'rniga qo'yishi, dunyoni uning ko'zlari bilan ko'rishga harakat qilishi va shubhasiz, bag'rikenglik va nizolarni hal qilish qobiliyati kabi fazilatlariga ega bo'lishi lozim.

Tarjima tushunchasi madaniyatlararo muloqot vositasi sifatida N.G.Valeeva tomonidan tilni madaniyatning tarkibiy qismi sifatida, yagona ijtimoiy-madaniy ta'lim sifatida tushunish nuqtai nazaridan ko'rib chiqiladi. Uning fikriga ko'ra, tarjimoni ko'rib chiqishda asosiy nuqtalardan shaxslarning o'zaro aloqasi bo'lib, unda kommunikantlar madaniyat subyektlari, ma'lum bir lingvistik-ijtimoiy-madaniy hamjamiyat vakillari sifatida namoyon bo'ladi [1]. Tarjimaning o'zi esa vositachilik turi sifatida nafaqat tillararo, balki madaniyatlararo muloqot vositasidir. Tarjimoni madaniyatlararo muloqot vositasi sifatida ko'rib chiqishda til madaniyatning tarkibiy qismi, yagona ijtimoiy-madaniy ta'lim ekanligi nazarda tutilsa, madaniyat – etnosning tarixiy, ijtimoiy va psixologik xususiyatlarini, uning an'analarini, qarashlarini, qadriyatlarini, institutlarini, xulq – atvorini, turmush tarzini, yashash

sharoitlarini-bir soʻz bilan aytganda, jamiyatning moddiy va maʼnaviy yutuqlari toʻplami sifatida tushunishdan kelib chiqadi. Bunda til yagona ijtimoiy-madaniy shakllanish sifatida talqin etiladi, etnosning oʻziga xos madaniyatini tashuvchisi ekanligida bilan uni boshqa madaniyatlardan ajratib turadi. Tarjima jarayonida nafaqat ikki yoki undan ortiq til, balki umumiy va milliy xususiyatlarga ega boʻlgan ikkita madaniyat oʻzaro taʼsirlashadi[1].

Turli etno-milliy jamoalar oʻrtasidagi nizo va ziddiyatlarni bartaraf etish uchun tegishli jamoalarning qadriyat (madaniy) tizimlarini obyektiv va aniq bilish, bunday tizimlar oʻrtasidagi sifat va miqdoriy munosabatlar katta ahamiyatga ega.

Dunyoning lingvistik manzarasida milliy-madaniy kontekstga bogʻliq boʻlgan maʼnolarga (hissiy, baholovchi, stilistik boʻyoqqa) ega boʻlgan soʻzlar, iboralar, voqelikni hissiy-majoziy aks ettirishning butun qatlami ajralib turadi. Maʼnoning hissiy, stilistik, majoziy jihatlarini tarjima qilishda obyektiv mazmunni uzatish muhim rol oʻynashi mumkin. Konnotativ maʼnoda “quyosh”, “oy” soʻzlari turli xalqlar orasida ijobiy xususiyatlar, fazilatlarini anglatadi. Shimoliy xalqlar orasida quyosh hayot, qayta tugʻilish, quvonch manbai sifatida qabul qilinadi, bu, masalan, odamga murojaat qilishda aks etadi: “Mening quyoshim”. Issiq mamlakatlar xalqlarida ham xuddi shunday maʼno “quyosh” soʻzida emas, balki “oy” soʻzida koʻrinadi [1].

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib shuni taʼkidlash kerakki, dunyoning milliy til manzarasining oʻziga xosligi va madaniyatlarning koʻpligi xalqlarning oʻzaro tushunishiga toʻsqinlik qilmaydi va tarjima paytida yengib oʻtiladi. Tarjima nazariyasi va amaliyoti tarjima muammolarini maqbul hal qilishga yordam beradigan koʻplab texnika va strategiyalarni ishlab chiqdi. Shunga qaramay, shuni yodda tutish kerakki, madaniyatlararo muloqot faqat turli madaniyat va tillarda soʻzlashuvchi kommuniknlarni ularning har biri boshqa madaniyatning vakili ekanligini anglagandagina yetarli va muvaffaqiyatli davom etadi. Boshqa xalqlarning madaniyati bilan tanishish tarjimaning eng muhim ijtimoiy funksiyalaridan biridir.

Adabiyotlar / Literatura / References:

1. Valeeva N.G. Tarjimashunoslikka kirish. –Moskva: RXDU, 2006
2. Садохин А.П. Введение в теорию межкультурной коммуникации. – М.: Выс.шк., 2005.
3. Гаспаров Б.М. Язык, память, образ: лингвистика языкового существования. – М.: Новое лит. обозрение, 1996.
4. Нестерова М.В. Вербализация концепта human face в американской языковой картине мира.– Vladivostok, 2007
5. Зинченко В.Г., Зусман В.Г. Введение. Межкультурная коммуникация. [Elektron nusxa]. – URL: [http://www.gumer.info/bibliotek Buks/Linguist/m_komm/index.php](http://www.gumer.info/bibliotek/Buks/Linguist/m_komm/index.php)

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 10 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).